

ХИТОЙ БАРБАРИСИ

Жабборов Бахтиёр Искандарович
Бухоро ДУ Биология кафедраси катта ўқитувчиси
Email id: aziza_bakhtiyorovna@iist.ru
<https://doi.org/10.5281/zenodo.6321313>

Аннотация: мақолада доривор ўсимликларнинг қўлланилиши, Хитой барбариси унинг дориворлик хусусиятлари, ўсимликнинг биологияси, дориворлик хусусиятлар касалликлар ва уларда ишлатилиши ҳақида маълумотлар келтирилган.
Калит сўзлар: Хитой барбариси, дереза, Годжи, *Lucium barbarum*, бўри мева, резавормева.

Кейинги йилларда инсониятнинг тиббий маданияти ошиши билан бир қатор уларнинг сунъий тиббиёт воситаларидан кўра табиий воситаларга бўлган эҳтиёл ортиб борапти. Анъанавий тиббиётнинг, фан-техниканинг ривожланиши ба маҳсулотлар ҳақида тўла-тўқис маълумотлар олиш ва мутахассислар билан онл суҳбатлашиш имконини ҳам берапти.

Каронавирус пандемияси авж олган ҳозирги кунларда доривор ўсимликлар фойдаланиш кенг йўлга қўйилди. Хусусан, таркибида лимон кислотаси, кислотаси, аскорбин кислотаси ва флавоноидлар сақлаган мева ва сабзавотл истеъмол қилинмоқда.

Маҳаллий ўсимликларимиз билан бирқаторда чет мамлакатлардан келтирил ўсимликлар ва уларнинг аралашмалари, доривор ўсимликларни деярли дорихоналарда учратиш мумкин. Доривор ўсимликларни четдан олиб билан бир қаторда мамлакатимизнинг турли вилоятларида уларни иқлимлаш борасида ҳам жуда катта илмий-тадқиқот ишлари олиб бориляпти, ш ўсимликлардан бири Хитой барабариси, Годжидир. Бу меванинг номи Годжи (*Lucium barbarum*) «Узоқ умр кўриш» меваси деб та қилинади. Бу мева, атроф-муҳитнинг ёмон таъсирига қарши турувчи, организм кудратини оширувчи озиқ-овқат маҳсулоти сифатида Осиёда биринчи ўри туради.

Маҳаллий аҳоли бу ўсимликни Дереза деб ҳам аташади. Годжи ўсимлигининг фойдали хусусиятга эга моддалар ва элементлар сақлайди, баъзи турлари эса моддалар сақлайди, шунинг учун ҳам улардан табобатда фойдаланилади. Годжи таркибида ўн саккизга яқин аминокислоталар мавжуд, улар орасида алмашинм аминокислоталар ҳам бор. Годжи меваси «Бўри меваси» деб номланадиган гуруҳга киритилади. Табобатда ва халқ табобатида бу мевадан иммунитетни эркин радикаллардан ҳимояловчи восита сифатида, моддалар алмаш яхшиловчи, стрессга қарши курашувчанликни оширишда, нурланишга қарш воситаси сифатида (дамламаси), табиий оздирувчи, холестеринга қарши воси хасталикларида, юрак ишемик касалликларида, қондаги қанд м пасайтирувчи модда сифатида фойдаланилади.

Lucium barbarum таркибида германий элементи бор- бу саратон минерал бўлиб, табиатда жуда камёб, лекин у айнан Годжи меваси

топилган. Годжи мевасини овқатга қўшимча сифатида истеъмол қилинганда инсон организмнинг барча тизимлари иш фаолиятини яхшилашда самарали восита ҳисобланади. Саратон касаллигининг турли хил босқичидаги беморларда, илмий-тиббий текширувлар ўтказиш жараёнида, тиббиёт дори-дармонларига қўшиб мазкур Годжи мевасини истеъмол қилинганда, мевани истеъмол қилмаганларга нисбатан ўлим ҳолати 60-70% га қисқарганлиги маълум бўлган. Годжи меваси таркибидан бетакаротин, минераллар, аминокислоталар ва каротиноидлар холестеринга қарши курашади, полисахаридлар ошқозон ости безининг инсулин ишлаб чиқаришини яхшилаб, қондаги қанд миқдорини мувозанатда ушлайди. Бетанин моддаси эса диабет касаллигида жигарнинг эрта ёғ босиши ва томирларнинг эрта шикастланишини олдини олади.

Шунингдек, Годжи ўсимлигининг таркибида 21 хил минераллар, калий, темир, кальций, мис, марганец, фтор, фосфор, рух, олтигугурт каби моддалар ҳам бор. Годжи ўсимлиги витаминларга ҳам бой бўлиб, қуритиш технологияси тўғрисида амалда оширилганда витаминларини тўлалигича сақлаб қолади. Витаминлардан В витамини, никотин, аскорбинка, токоферол, бетаин, ёғ кислотаси ОМЕГА 3-6-9 мавжуд.

Ўзбекистонда Навоий вилояти Кармана туманида иссиқхона шартларида иқлимлаштириляпти, яқин кунларда Бухоро вилояти иссиқхоналарида ҳам иқлимлаштириш ишлари амалга оширилиши режалаштирилган.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Л.Р.Варданян, С.А.Айрапетян, Р.Л.Варданян, Р.С.Арутюнян, Г.Ю.Овчинникова. Антиоксидантная активность листьев и ягод годжи (Дереца обыкновенная).
2. Сафарова З. Т., Фармонова О. С. К. МЕДОНОСНЫЕ РАСТЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА. //Scientific progress. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 1083-1084.

